

Til Nordområdeutvalget,

Etter anmodning fra Vigdis Stordal

Ad bruken av begrepet "urfolks grunnleggende rettigheter" i "Urfolk i Arktis", notat til Nordområdeutvalget.

Urfolks rettigheter er i folkeretten beskyttet av en rekke folkerettslige instrumenter som delvis eksplisitt omhandler urfolk, så som ILO konvensjon nr. 169 og det foreslåtte (ikke formelt vedtatt) utkastet til FN deklarasjon om urfolks rettigheter, men også gjennom de store rammekonvensjonene så som den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, FN-konvensjonen om eliminering av all form for rasediskriminering, FNs barnekonvensjon og den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (ECHR). Listen er ikke uttømmende.

Når undertegnede har valgt å uttrykke dette som at:

4. *"I samarbeid med representanter for urfolk, utvikle retningslinjer for aktører som opererer i urfolksområder som respekterer urfolks grunnleggende rettigheter og er i forkant av den internasjonale rettsutviklingen."*(s. 14)

så betyr det nettopp at man følger med i rettsutviklingen på området og **aktivt** kan ta en konstruktiv rolle i urfolkspolitikken. Man kan selvfølgelig aktivt la være å gjøre dette, men må da også være beredt til å møte den kritikk FNs eller andre organers overvåkningsorganer måtte komme med.

Det seneste eksempelet på dette er den seneste merknaden fra Committee on Elimination of Racial Discrimination (CERD) fra august 2003, basert på en vurdering av den foreslåtte nye Finnmarksloven der det heter at;

"19. The Committee is concerned that the recently proposed Finnmark Act will significantly restrict the control and decision-making powers of the Saami population over the right to own and use land and natural resources in the Finnmark County. The Committee draws the attention of the State Party to its General Recommendation XXIII on the rights of indigenous peoples which, inter alia, calls upon the State Party to recognize and protect the right of indigenous peoples to own, develop, control and use their communal lands, territories and resources.

*The Committee recommends that the State Party find an adequate solution concerning the control and decision-making powers over the right to land and natural resources in the Finnmark County in agreement with the Saami people."*¹

som viser at man ikke i tilstrekkelig grad har tatt inn over seg de generelle anbefalinger CERD gav allerede i 1997, der det blant annet heter at:

"5. The Committee especially calls upon States parties to recognize and protect the rights of indigenous peoples to own, develop, control and use their communal lands, territories and resources and, where they have been deprived of their lands and territories traditionally owned or otherwise inhabited or used without their free and informed consent, to take steps to return those lands and territories. Only when this is for factual

¹ CERD/C/63/CO/9

reasons not possible, the right to restitution should be substituted by the right to just, fair and prompt compensation. Such compensation should as far as possible take the form of lands and territories."²

I Norge har man gjennom den såkalte menneskerettighetsloven³ inkorporert noen av de store menneskerettighetskonvensjonene som en del av norsk lov. Denne loven dekker blant annet den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter. I den sammenheng kan det også være greit å vite at Committee on Human Rights, som overvåker denne konvensjonen, har utfordret Norge til å svare på hvordan man ser på samenes landrettigheter i forhold til samenes rett til selvbestemmelse i henhold til Artikkel 1 i konvensjonen.

"1. All peoples have the right of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development."

ILO 169s regler inkluderer retten til å eie og besitte sine egne landområder, og er relativt detaljert med hensyn til konsultasjonskrav og så videre. Høsten 2003 skal ILOs ekspertkomite vurdere Norges rapport som ferdigstilles i disse dager. Det vil da vise seg om den tidligere omtalte Finnmarksloven betraktes å være innenfor konvensjonens krav.

Poenget med disse henvisningene er å illustrere at det jeg kaller *urfolks grunnleggende rettigheter* dels er et konsept som innvolverer både nasjonal og internasjonal rett, men også for å vise at det man kan kalle *den internasjonale urfolksretten* er i utvikling. Om Norge ønsker å ha en aktiv holdning til disse spørsmålene i en av de mer urfolkstette regionene av verden, Arktis, så krever det konkretisering i form av en løsningsrettet politikk som ivaretar disse rettighetene.

Gjennomgående er det gjerne slik at så lenge man finner fram til løsninger i full, og informert enighet med de berørte urfolk, så vil man være innenfor de krav folkeretten stiller på området.

Rune Fjellheim

04.09.03

² Indigenous Peoples 18/08/97 CERD General recom. 23. (General Comments).

³ Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett, av 21. mai 1999.